

HØJESTERETS DOM AF 19. APRIL 2023

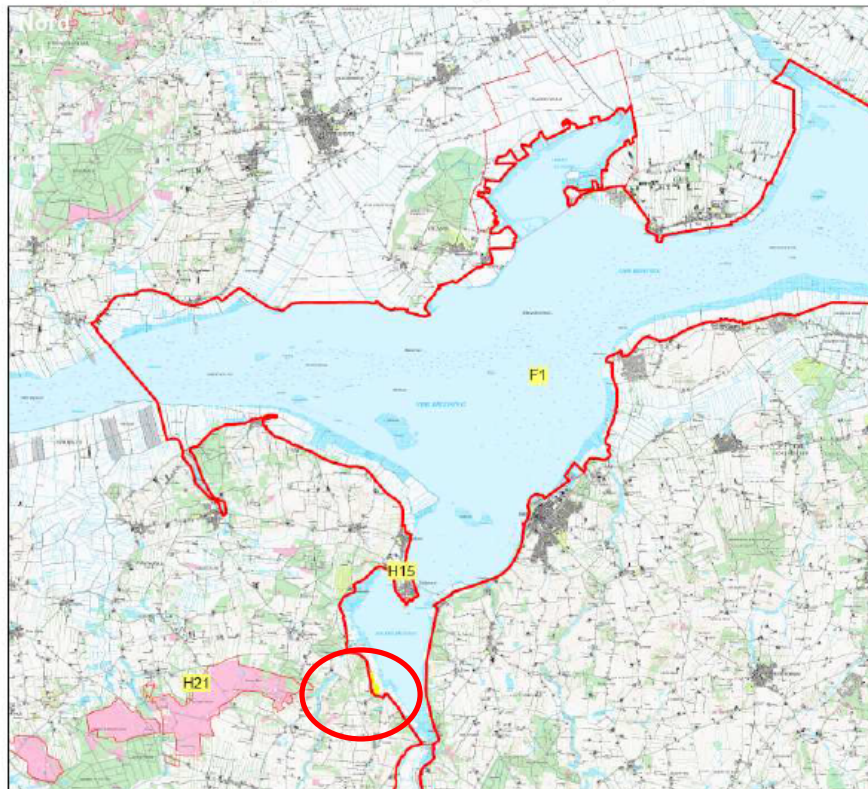
v/advokat Louise Solvang Rasmussen

Habitatdirektivet - art. 6(2):

Medlemsstaterne træffer **passende foranstaltninger** for at **undgå forringelse** af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

H15, Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal, 1:169.000

SKÆRPEDE AMMONIAKKRAV – LOV 122 2011

Bekendtgørelsen

§ 26. Ved godkendelse og tilladelse til etablering, udvidelse eller ændring af husdyrbrug må depositionen af ammoniak fra husdyrbruget (stald og lager) inklusiv det ansøgte (**totaldeposition**) til kategori 1-naturmaksimalt være følgende, jf. dog § 28:

1) 0,2 kg N pr. ha pr. år, hvis der er flere end 1 andet husdyrbrug i nærheden, jf. stk. 2 [...]

§ 39 [...]

Stk. 7. For husdyrbrug, der på tidspunktet for revurderingen **ikke lever op til krav om totaldeposition for ammoniak** efter §§ 26 og 27, skal kommunalbestyrelsen ved revurderingen sikre, at disse krav overholdes, og at de nødvendige vilkår meddeles som påbud, jf. § 39, jf. § 41, i husdyrbrugloven, herunder ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik på tidspunktet for revurderingen.

Såfremt kommunalbestyrelsen ikke finder grundlag for at påbyde totaldepositionskravet opfyldt på tidspunktet for revurderingen, skal kommunalbestyrelsen **fastsætte en frist** for kravets overholdelse under hensyn til den **forventede restlevetid for husdyrbrugets staldanlæg**.

SAGENS HOVEDSPØRGSMÅL

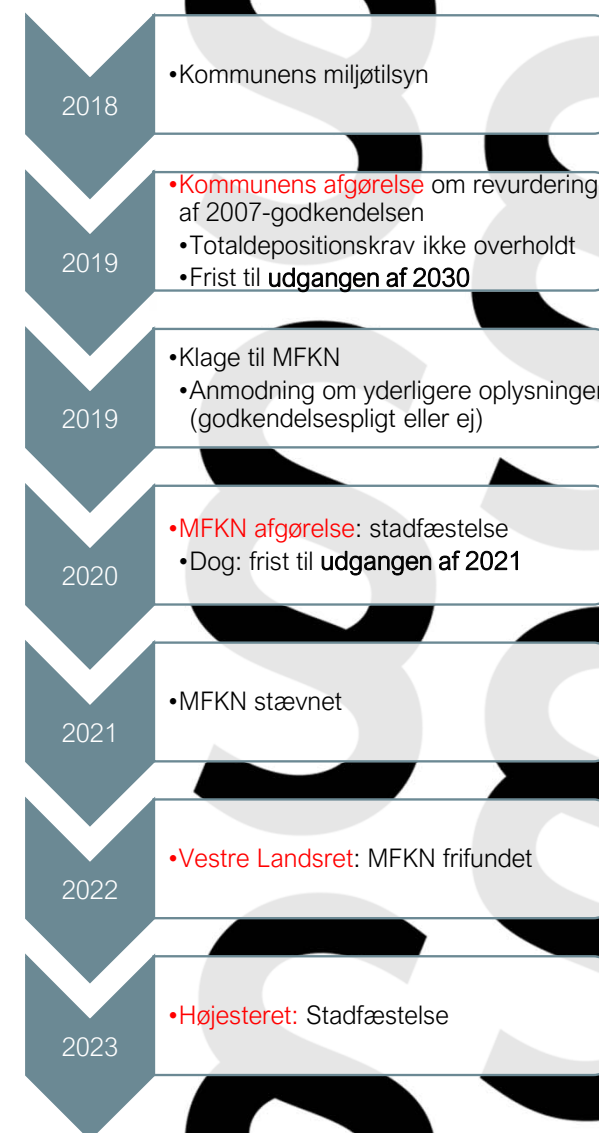
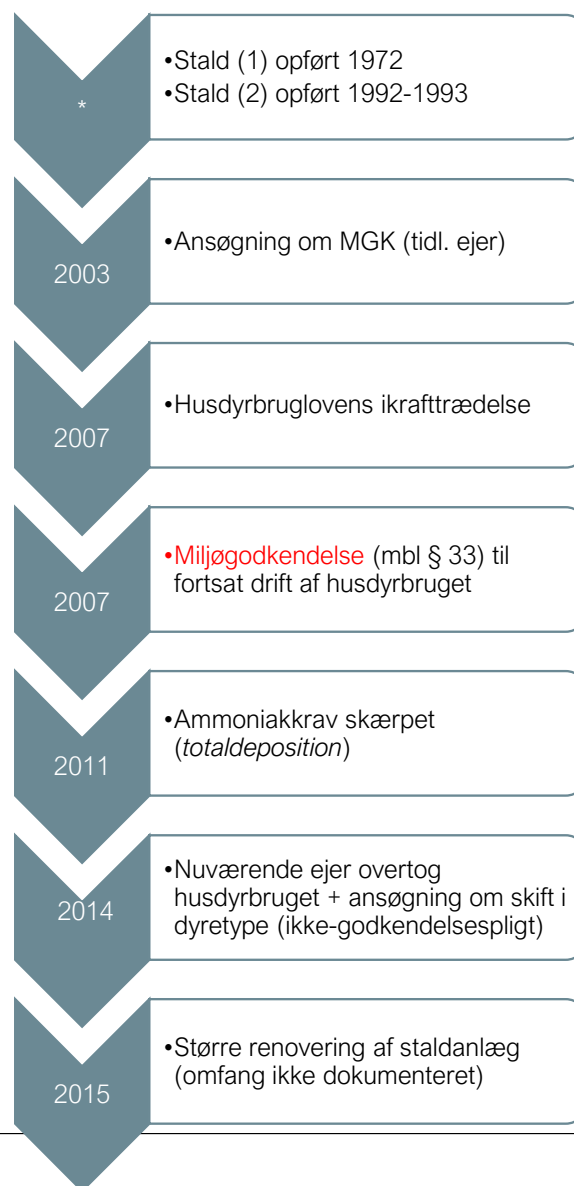
Hvordan skal fristen for overholdelse af kravet om totaldeposition for ammoniak fastsættes ved revurdering af et husdyrbrugs miljøgodkendelse?

AMMONIAK-SAGEN

Sagens retlige ramme:

- Husdyrbrugloven
  - Godkendelsespligtige ændringer
  - Revurdering
  - **Skærpede ammoniakkrav**
  - Overgangsregler
    - beskyttelse af allerede foretagne investeringer
    - levetid på staldanlæg
    - proportionalitet

HØJESTERETS PRÆMISSER

- *Spørgsmålet er herefter, hvad der forstås ved "den forventede restlevetid for husdyrbrugets staldanlæg", jf. § 39, stk. 7, 2. pkt.*
- *[...]*
- *Højesteret tiltræder herefter, at den forventede restlevetid for husdyrbrugets staldanlæg, som anført i bekendtgørelsens § 39, stk. 7, 2. pkt., må forstås som staldanlæggets forventede restlevetid beregnet fra etableringstidspunktet.*
- *[...]*
- *Højesteret har ikke grundlag for at tilsidesætte klagenævnets vurdering af staldanlæggenes forventede restlevetid regnet fra etableringstidspunkterne. Herefter og efter det ovenfor anførte om forståelsen af bekendtgørelsens § 39, stk. 7, tiltræder Højesteret, at der ikke er grundlag for at ophæve klagenævnets afgørelse og hjemvise sagen til fornyet behandling. Det bemærkes herved, at afgørelsen er i overensstemmelse med det, som generelt er anført i forarbejderne om proportionalitet og forudsigelighed. Der foreligger endvidere ikke sådanne omstændigheder vedrørende husdyrbruget, at klagenævnets afgørelse må anses for uproportional eller uforudsigelig som anført af [landmanden].*

HØJESTERETS DOM AF 15. NOVEMBER 2022

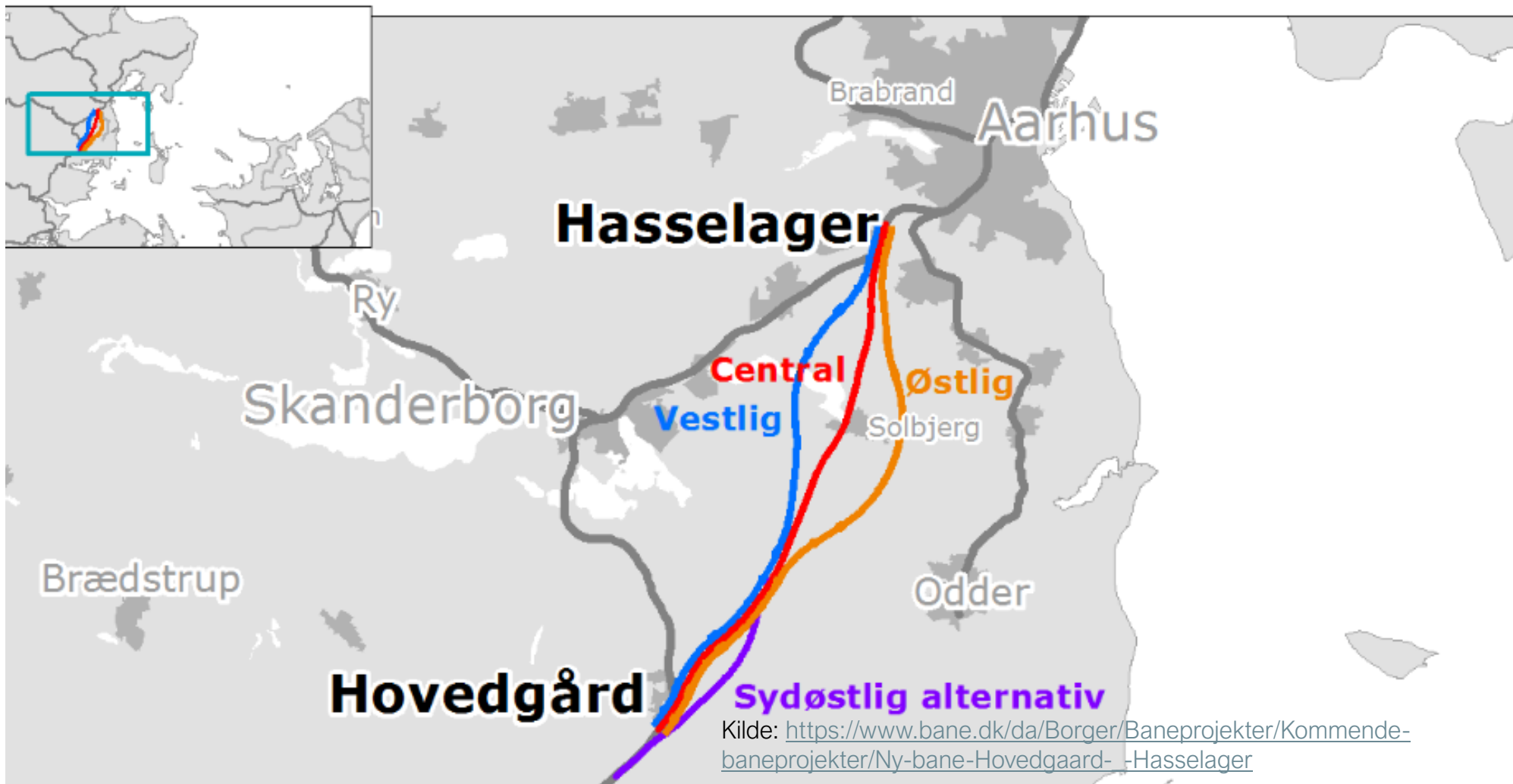

SAGENS BAGGRUND

- Sagen udspringer af et politisk forlig fra 2014 – Togfonden DK – en del af aftalen omfatter ”Timemodellen”.
- Projekteringslov vedtaget i 2014: *Lov om projektering af nyanlæg og hastighedsopgraderinger af en række jernbanestrækninger på hovedbanen og regionalbanerne.*
- Projekteringsloven indeholder **10 anlægsprojekter**, herunder en ny bane over Vestfyn, en jernbane over Vejle Fjord, en ny jernbane mellem Hovedgård og Hasselager.
- Den nye strækning vil reducere baneafstanden mellem Horsens og Aarhus med cirka seks kilometer. Den nye strækning vil også skære seks minutter af rejsetiden. Derfor er strækningen en forudsætning, hvis rejsetiden mellem Odense og Aarhus skal reduceres til 1 time. Den nye bane bliver elektrificeret og dimensioneres til at køre op til 250 km/t.

SAGENS BAGGRUND

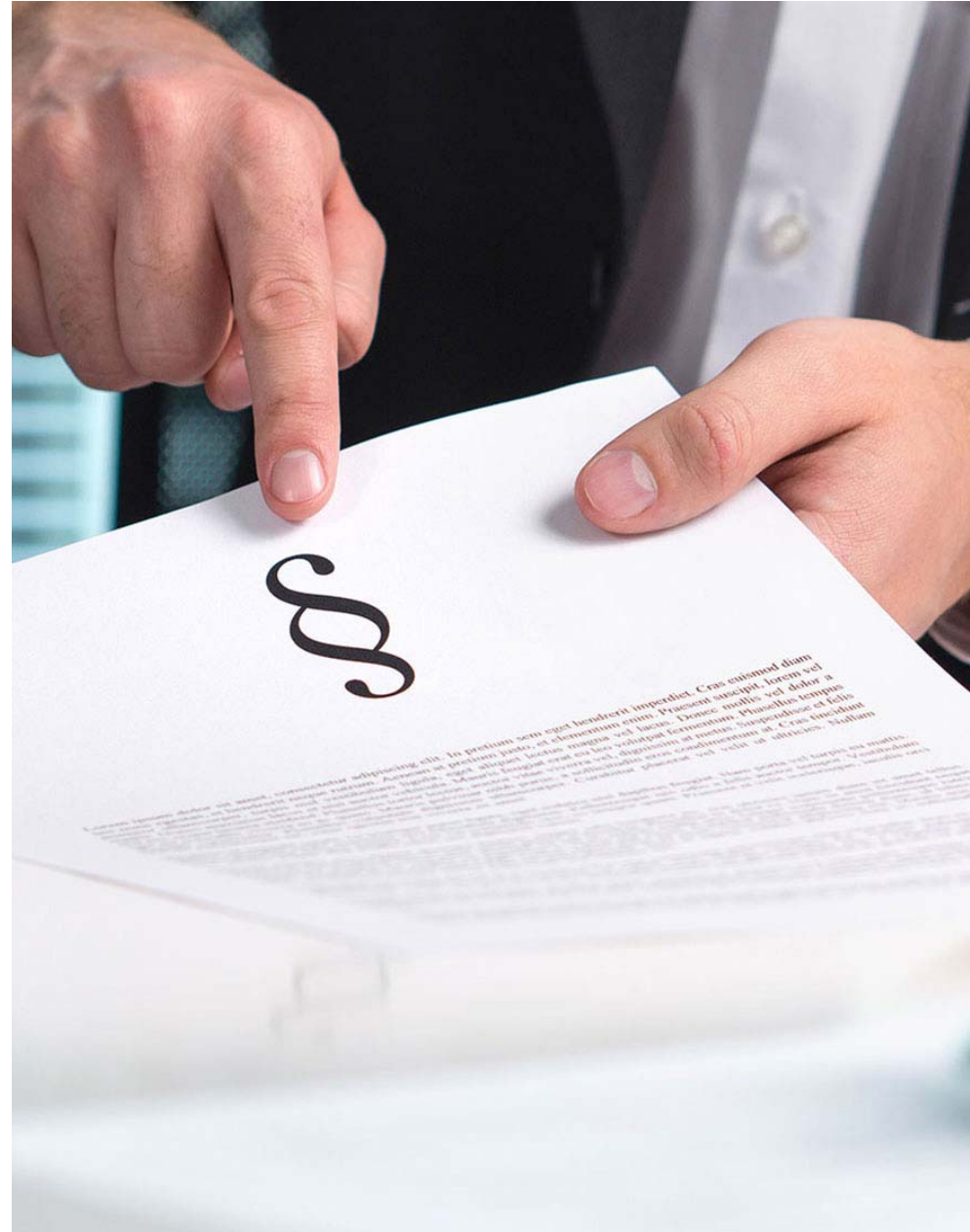

- Den nye bane vil gennemskære en landbrugsejendom med et areal på 172 ha, hvoraf der skal ske en ekspropriation af 7-8 % af det samlede areal (12,5-14,3 ha).
- Ved den mest indgribende linjeføring vil jernbanen være i en afstand af ca. 63 m fra det skur, der findes øst for siloerne, og ca. 220 m fra beboelsen.
- Ejeren anmodede i 2016 Banedanmark om fremrykket ekspropriation af (hele) ejendommen.

DET RETLIGE GRUNDLAG

- Jernbanelovens § 33:
  - *”Transportministeren kan efter anmodning fra ejeren i særlige tilfælde overtage en ejendom, der berøres særlig indgribende af en projekterings- eller anlægsaktivitet i forbindelse med projekteringen eller anlægget af nye statslige baneanlæg eller ændring af eksisterende statslige baneanlæg, før tidspunktet for de ordinære ekspropriationer, hvis ejendommen ikke kan afhændes på normale vilkår. Ikke-statslige anlægsmyndigheder kan på samme betingelser som i 1. pkt. overtage en ejendom, idet anlægsmyndigheden afholder alle omkostningerne hertil”*
- Dvs. 3 (kumulative) betingelser:
  - Særligt tilfælde
  - Særligt indgribende
  - Ejendommen kan ikke afhændes på normale vilkår

DET RETLIGE GRUNDLAG

- Forarbejderne til § 33 (Lovforslag nr. 162 af 11. marts 2015)
  - Ved »**særligt indgribende**« sigtes til en situation, hvor transportministeren vurderer, at **der er en betydelig risiko for, at den pågældende ejendom senere vil blive totaleksproprieret**. Det vil ikke være et krav, at det forventes, at ejendommen vil skulle totaleksproprieres. Det vil derfor kunne komme på tale, hvis de øvrige betingelser er opfyldt, at **staten overtager et areal, selv om ejendommen kun delvist forventes eksproprieret**, eller hvis ejeren påføres væsentlige ulemper i forbindelse med aktivitetens gennemførelse. **Det indebærer, at den forventede delvise ekspropriation eller de ulemper, som aktiviteten indebærer, skal have et betydeligt omfang**.
  - Selv om kravet om, at ejendommen skal berøres særligt indgribende af aktiviteten, er opfyldt, skal også betingelsen om, at der skal være tale om et »særligt tilfælde« være opfyldt, førend transportministeren kan ekspropriere de pågældende ejendomme før de ordinære ekspropriationer.
- Som eksempler på »**særligt tilfælde**« kan nævnes, at en fremrykket ekspropriation kan afværge væsentlige økonomiske konsekvenser, f.eks. hvis en erhvervsvirksomhed lider et betydeligt indtægtstab, hvis der ikke sker ekspropriation før de ordinære ekspropriationer. Et andet særligt tilfælde kan være, hvis ejeren har særlige personlige årsager til at ønske ejendommen overtaget før tidspunktet for den ordinære ekspropriation.
- **Særlige personlige årsager** kan f.eks. være sygdom, alder, familieførøgelse eller andre sociale årsager. **Forventede ændringer i ejendomspriserne kan ikke i sig selv anses for at udgøre en væsentlig økonomisk konsekvens**.
- Det er i øvrigt en betingelse, at projektet **hindrer afhændelse af den pågældende ejendom på normale vilkår**, hvilket ejeren kan dokumentere f.eks. ved erklæring fra en ejendomsmægler.

TAKSATIONSKOMMISSIONEN

- Før Taksationskommissionen:
  - I **december 2016** afslog Banedanmark anmodningen om fremrykket ekspropriation, hvilket efterfølgende blev **stadfæstet af Transport-, Bygnings- og Boligministeriet (juni 2017)** og **Ekspropriationskommissionen (december 2017)**.
- Taksationskommissionen for Nord- og Midtjylland fandt, at de tre betingelser i jernbanelovens § 33 er **kumulative**, og at alle tre betingelser skal være opfyldt særskilt for at bestemmelsen kan finde anvendelse.
- Taksationskommissionen fandt, at der forelå et særligt tilfælde henset til lodsejers alder og sygdomshistorik, og at ejendommen ikke kunne afhændes på normale vilkår, jf. erklæringer fra en ejendomsmægler.
- Spørgsmålet var herefter, om ejendommen vil blive berørt særligt indgribende af anlægget.

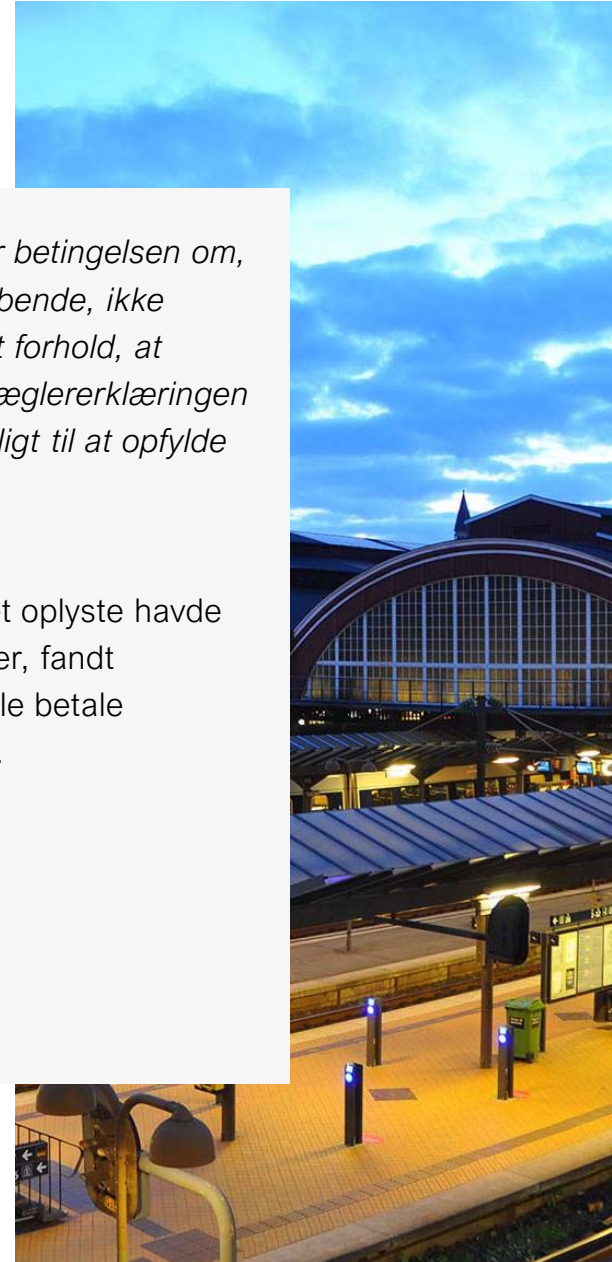
- Taksationskommissionen fandt, at ejendommen havde karakter af en **liebhaverejendom** og ville miste en del af sin herlighedsværdi, og at ejendommen **ikke ville være nær så velarronderet** som følge af gennemskæringen (driftsmæssig ulempe).
- Taksationskommissionen lagde på den anden side vægt på, at det kun var en mindre del af ejendommen, der skulle eksproprieres, og at der ville blive anlagt en erstatningsmarkvej efter nærmere aftale.
- Flertallet fandt efter en samlet vurdering, at ejendommen berøres særligt indgribende, da *"ejendommens handelsværdi må antages at være faldet med et beløb på ikke under 5 mio. kr., og at dette forhold i lyset af formålet med jernbanelovens § 33, stk. 1, må indgå i den samlede vurdering af, om ejendommen er berørt særligt indgribende."*
- → Anmodning om overtagelse imødekommes

VESTRE LANDSRET

- Under sagen for landsretten var der (også) enighed om, at der forelå et særligt tilfælde, og at ejendommen ikke kunne afhændes på normale vilkår.
- Spørgsmålet var herefter, om ejendommen berøres særlig indgribende.
- *Efter bevisførelsen lægges det til grund, at det vil være muligt at fortsætte den nuværende landbrugsdrift af ejendommen på en økonomisk forsvarlig måde med anvendelse af de resterende jordtilliggende, uanset at **driften vil blive besværliggjort** som følge af gennemskæringen. Det er ikke nærmere dokumenteret, hvilke konsekvenser anlægget af jernbanen vil have for aftalen om at udsprøjte mejeriets processpildevand på ejendommen.*

- *Under de anførte omstændigheder er betingelsen om, at ejendommen berøres særlig indgribende, ikke opfyldt. Det bemærkes herved, at det forhold, at ejendommens handelsværdi ifølge mæglererklæringen er faldet betydeligt, ikke er tilstrækkeligt til at opfylde denne betingelse.*
- Da afklaring af retstilstanden efter det oplyste havde stor betydning for anlægsmyndigheder, fandt landsretten, at ingen af parterne skulle betale sagsomkostninger til den anden part.

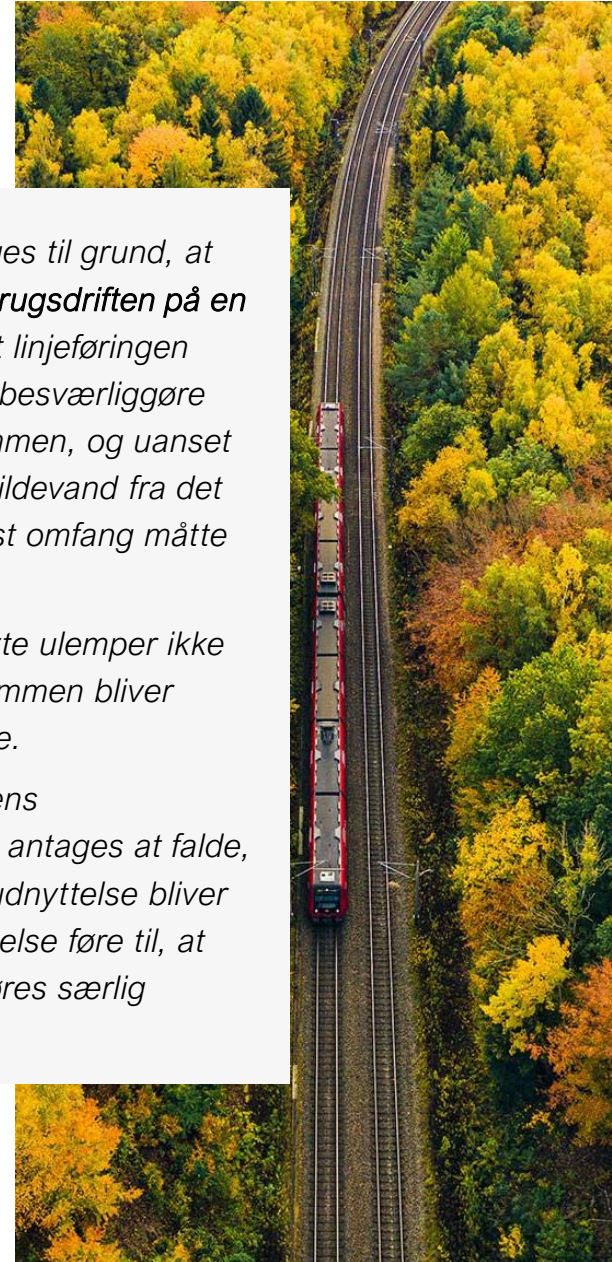

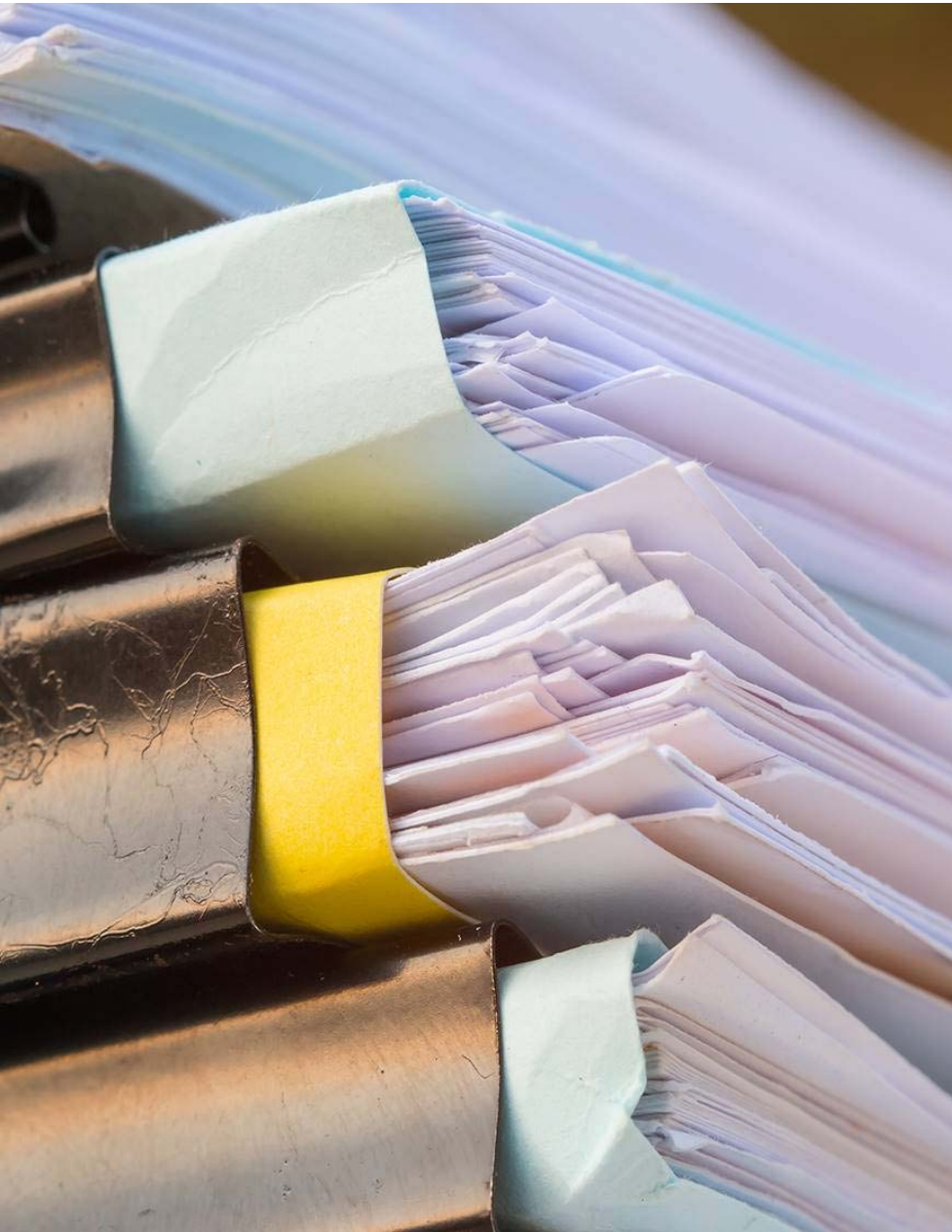

HØJESTERET

- Også for Højesteret angik uenigheden, om ejendommen var berørt særligt indgribende.
- Højesteret finder, at bestemmelsen i jernbanelovens § 33, stk. 1, efter sin ordlyd og forarbejderne må forstås sådan, at **det beror på en samlet vurdering**, om en ejendom, der må forventes at blive delvist eksproprieret, berøres særlig indgribende. I et tilfælde som det foreliggende, hvor der er tale om en landbrugsejendom, finder Højesteret, at det må indgå i en sådan samlet vurdering, om det vil være muligt at fortsætte landbrugsdriften på en økonomisk forsvarlig måde.

- Højesteret [tiltræder], at det må lægges til grund, at det vil være **muligt at fortsætte landbrugsdriften på en økonomisk forsvarlig måde**, uanset at linjeføringen inden for de projekterede rammer vil besværliggøre driften ved at gennemskære ejendommen, og uanset om muligheden for udsprinkling af spildevand fra det nærliggende mejeri i hvert fald i et vist omfang måtte blive berørt af linjeføringen.
- Højesteret finder herefter, at de anførte ulemper ikke vil have en sådan karakter, at ejendommen bliver berørt på en særlig indgribende måde.
- Heller ikke det forhold, at ejendommens herlighedsværdi og handelsværdi må antages at falde, og det forhold, at ejendommens jagtudnyttelse bliver forringet, kan efter Højesterets opfattelse føre til, at betingelsen om, at ejendommen berøres særlig indgribende, er opfyldt.

”SÆRLIGT INDGRIBENDE”

Forarbejderne til jbl § 33:
Risiko for totalekspropriation
(dog ikke et krav)

Forarbejderne: den delvise
ekspropriation eller de ulemper,
som aktiviteten indebærer →
Betydeligt omfang

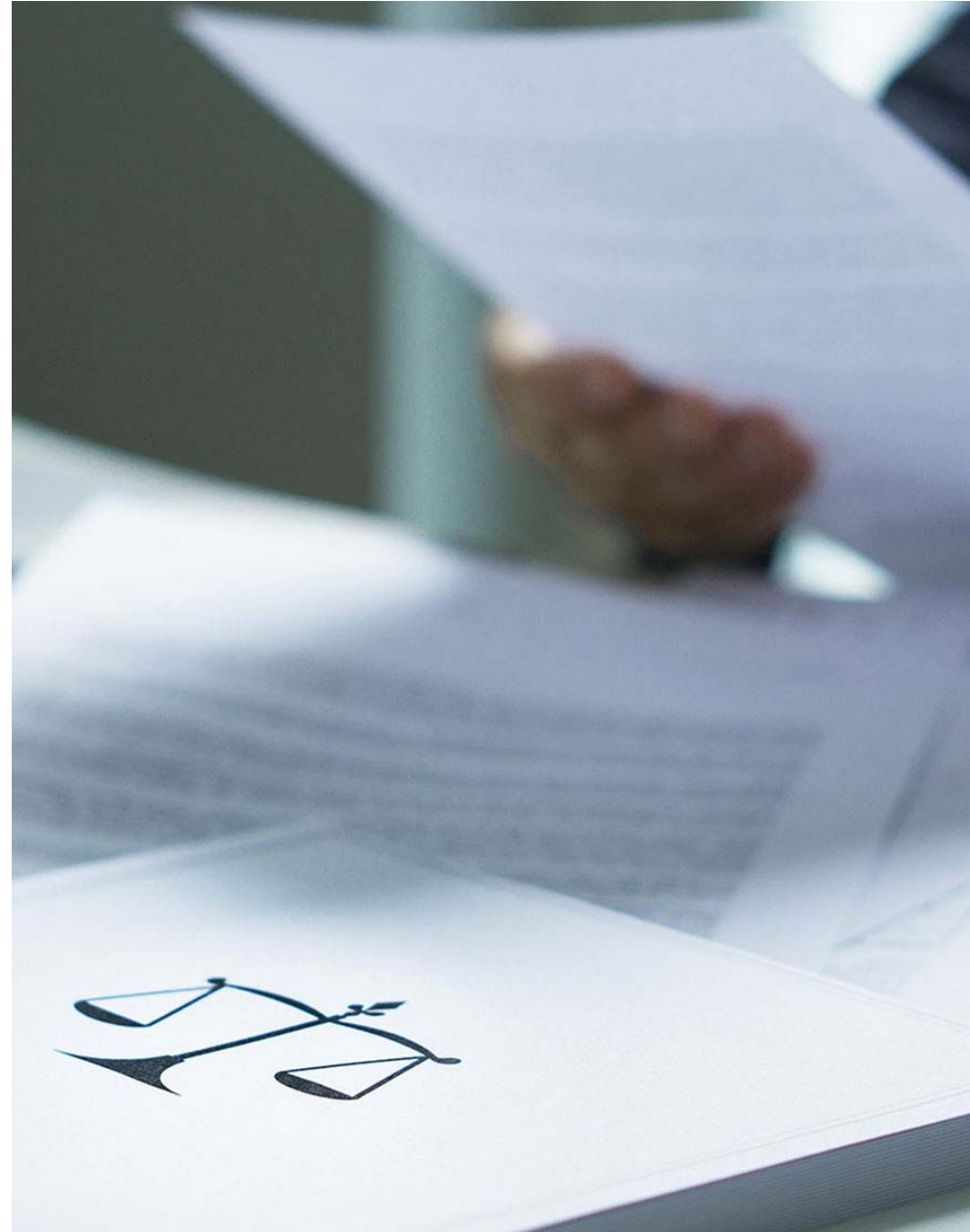

ANDRE REGLER?

Jernbaneloven
(Tidligere - § 2c og
byggelinjer)

Vejloven

Planloven
(Inkl. praksis)

Poul Schmith har indgået aftale med VISDA, som omfatter billederne i denne præsentation.

Præsentationen og de heri indeholdte billeder er udelukkende til intern brug for modtageren og må ikke viderespredes.